

Погоджено
на засіданні педагогічної ради
протокол № 3 від 06.04.2023

Затверджую
директор ДПТНЗ «КВПУВТ»
Л. МИХЛИК

АНТИБУЛІНГОВА ПРОГРАМА

**ДЕРЖАВНОГО ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОГО
НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

«КИЇВСЬКЕ ВИЩЕ ПРОФЕСІЙНЕ УЧИЛИЩЕ ВОДНОГО ТРАНСПОРТУ»

І ВСТУП

Метою даної програми є: ознайомити учасників освітнього процесу з причинами виникнення булінгу, впливу цього явища на окрему особистість і учнівський колектив в цілому, опрацювати практичні методи виявлення постраждалих та булерів, методи роботи з ними та профілактики даного явища.

Програма складається з теоретичного матеріалу і практичної складової – виявлення жертв булінгу або булерів, побудові стратегічних рішень та конкретних методів впливу на учасників булінгу, організації системної роботи в учнівському колективі.

Завдання:

- профілактика булінгу в освітньому середовищі;
- попередження і подолання наслідків булінгу серед учнів;
- систематизувати знання щодо взаємостосунків у навчальному закладі;
- навчитися визначати групи ризику (жертв та булерів);
- ознайомитися з принципами організації системного протистояння булінгу у молодіжному колективі;
- набути умінь асертивної поведінки.

Очікуванні результати: запобігання виникненню булінгу в освітньому середовищі.

Теоретичні засади

Булінг - це діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.

Які ознаки булінгу?

Типовими ознаками булінгу є:

- систематичність (повторюваність) діяння;
- наявність сторін – кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі;

- наслідки у вигляді психічної та/або фізичної шкоди, приниження, страх, тривога, підпорядкування потерпілого інтересам кривдника, та/або спричинення соціальної ізоляції потерпілого».

Які є види булінгу?

Виділяють такі види булінгу:

- **фізичний** (штовхання, підніжки, зачіпання, бійки, стусани, ляпаси, нанесення тілесних пошкоджень);
- **психологічний** (принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, міміка обличчя, поширення образливих чуток, ізоляція, ігнорування, погрози, жарти, маніпуляції, шантаж);
- **економічний** (крадіжки, пошкодження чи знищення одягу та інших особистих речей, вимагання грошей);
- **сексуальний** (принизливі погляди, жести, образливі рухи тіла, прізвиська та образи сексуального характеру, зйомки у переодягальнях, поширення образливих чуток, сексуальні погрози, жарти);
- **кібербулінг** (приниження із застосуванням цифрових технологій; в соціальних мережах, платформах обміну повідомленнями (месенджерах), ігрових платформах та мобільних телефонах).

Як відрізнити звичайний конфлікт від булінгу?

Не кожен конфлікт є булінгом. Цькування - це тривалі, повторювані дії, а одинична сутичка між учасниками таким не може вважатися. Крім того, ключовою ознакою саме булінгу є бажання завдати шкоди, принизити жертву.

Сторони булінгу (цькування) - безпосередні учасники випадку: **кривдник (булер), потерпілий (жертва булінгу), спостерігачі (за наявності).**

Кривдник (булер) - учасник освітнього процесу, в тому числі неповнолітня особа, яка вчиняє булінг (цькування) щодо іншого учасника освітнього процесу;

Потерпілий (жертва булінгу) - учасник освітнього процесу, в тому числі неповнолітня особа, щодо якої було вчинено булінг (цькування);

Спостерігачі - свідки та (або) безпосередні очевидці випадку булінгу (цькування).

Згідно із Законом України «Про освіту», Конвенцією ООН про права дитини, Законом України «Про охорону дитинства», Державної цільової програми «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів», Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькування)» активізовано роботу щодо профілактики булінгу в освітньому середовищі.

II НОРМАТИВНА БАЗА

- Закон України від 18.12.2018 № 2657-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)».
- Наказ МОН України від 28.12.2019 № 1646 «Деякі питання реагування на випадки булінгу (цькування) та застосування заходів виховного впливу в закладах освіти» (порядок дій).
- Наказ МОН України від 26.02.2020 № 293 «Про затвердження плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладах освіти».
- Лист Міністерства освіти і науки України від 28.10.2014 № 1/9-557 «Методичні рекомендації щодо взаємодії педагогічних працівників у навчальних закладах та взаємодії з іншими органами і службами щодо захисту прав дітей».
- Лист МОН України від 29.12.2018 №1/9-790 "Щодо організації роботи в закладах освіти з питань запобігання і протидії домашньому насильству та булінгу".
- Лист МОН України від 29.01.2019 №1/11-881 "Рекомендації для закладів освіти щодо застосувань норм Закону України щодо протидії булінгу".

III НАСЛІДКИ НАСИЛЛЯ В УЧНІВСЬКОМУ КОЛЕКТИВІ

Жертви булінгу переживають важкі емоції – почуття приниження та сором, страх, розпач і злість. Булінг вкрай негативно впливає на соціалізацію жертви, спричиняючи:

- неадекватне сприйняття себе занижену самооцінку, комплекс неповноцінності, беззахисність;

- негативне сприйняття однолітків - відсторонення від спілкування, самотність, часті прогули навчання;
- неадекватне сприйняття реальності – підвищену тривожність, різноманітні фобії, неврози;
- девіантну поведінку – схильність до правопорушень, суїцидальні наміри, формування алкогольної, тютюнової чи наркотичної залежності.

IV ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ, ЯКА ЧЕКАЄ НА БУЛЕРА

Відповідальність за булінг (цькування) встановлена статтею 173 п.4 Кодексу України про адміністративні правопорушення такого змісту: «Стаття 173 п.4». Булінг (цькування), тобто діяння учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого, -

тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин.

Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, -

тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, вчинене малолітніми або неповнолітніми особами віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, -

тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин.

Діяння, передбачене частиною другою цієї статті, вчинене малолітньою або неповнолітньою особою віком від чотирнадцяти до шістнадцяти років, -

тягне за собою накладення штрафу на батьків або осіб, які їх замінюють, від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

Неповідомлення директором закладу уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу - тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням до 20% заробітку.

У ПОРЯДОК РЕАГУВАННЯ НА ВИПАДКИ БУЛІНГУ

Алгоритм діяльності педагогічних та інших працівників школи при виникненні ситуацій булінгу

Педагогічні та інші працівники закладу освіти у разі, якщо вони виявляють булінг (цькування), зобов'язані:

- вжити невідкладних заходів для припинення небезпечного впливу;
- за потреби надати домедичну допомогу та викликати бригаду екстреної (швидкої) медичної допомоги для надання екстреної медичної допомоги;
- повідомити директора училища та принаймні одного з батьків або інших законних представників малолітньої чи неповнолітньої особи, яка стала стороною булінгу (цькування).

Алгоритм діяльності соціально-психологічної служби при виникненні ситуацій булінгу

- Накопичення матеріалів, що підтверджують актуальність проблеми у певній групі. Збір необхідної інформації психологом та соціальним педагогом про прояви булінгу серед підлітків в училищі.

- Діагностика психологічної атмосфери, системи взаєностосунків між одногрупниками, соціометрія у групових колективах, де виявлено булінг.
- Виявлення булерів, а також реальних та потенційних жертв.
- Створення умов недопущення явища булінгу.
- Швидке і грамотне роз'єднання жертви з відповідними стресовими впливами булерів.
- Узагальнення результатів спостережень та діагностики психологічної атмосфери в груповому колективі.
- Визначення переліку можливих дій, спрямованих на припинення агресивної поведінки здобувачів освіти. Вибір найефективніших способів досягнення мети.
- Індивідуальна або групова (за необхідністю) психологічно-корекційна робота з жертвами булінгу.

Алгоритм діяльності керівника закладу при виникненні ситуацій булінгу

Керівник закладу освіти повинен довести до відома здобувачів освіти, педагогічних працівників, батьків та інших учасників освітнього процесу щодо їх обов'язку повідомляти керівника закладу про випадки булінгу (цькування), учасниками або свідками якого вони стали, або підозрюють про його вчинення по відношенню до інших осіб за зовнішніми ознаками, або про які отримали достовірну інформацію від інших осіб. Відповідно до такої заяви керівник закладу видає рішення про проведення розслідування із визначенням уповноважених осіб. Для прийняття рішення за результатами розслідування керівник закладу освіти створює наказом комісію з розгляду випадків булінгу (цькування) (далі – Комісія) та скликає засідання.

До складу такої Комісії можуть входити керівник закладу, юрисконсульт, педагогічні працівники (у тому числі психолог, соціальний педагог), медична сестра, батьки постраждалого та булера та інші зацікавлені особи. Якщо Комісія визнала, що це був булінг (цькування), а не одноразовий конфлікт чи сварка, тобто відповідні дії носять систематичний характер, то керівник закладу освіти зобов'язаний

повідомити уповноважені підрозділи органів Національної поліції України (ювенальна поліція) та Службу у справах дітей. У разі, якщо Комісія не кваліфікує випадок як булінг (цькування), а постраждалий не згодний з цим, то він може одразу звернутись до органів Національної поліції України із заявою, про що керівник закладу освіти має повідомити постраждалого. Рішення Комісії реєструються в окремому журналі, зберігаються в паперовому вигляді з оригіналами підписів всіх членів Комісії. Потерпілий чи його/її представник також можуть звертатися відразу до уповноважених підрозділів органів Національної поліції України (ювенальна поліція) та Служб у справах дітей з повідомленням про випадки булінгу (цькування).

VI АЛГОРИТМ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ БУЛІНГУ

1. Ознайомлення учасників освітнього процесу з нормативно-правовою базою та регулюючими документами щодо превенції проблеми насилля в освітньому середовищі.
2. Проведення зустрічей, круглих столів, семінарів, тренінгів із залученням представників правоохоронних органів, служб соціального захисту, медичних установ та інших зацікавлених організацій.
3. Створення інформаційних куточків для здобувачів освіти із переліком організацій, до яких можна звернутися у ситуації насилля та правопорушень.
4. Ознайомлення педагогів та здобувачів освіти з інформацією про прояви насильства та його наслідки.
4. Батьківські збори – це форма організації спільної діяльності батьків, педагогів, практичного психолога та соціального педагога, яка передбачає їх спілкування з метою обговорення актуальних питань навчання і виховання, ухвалення рішень.
5. Консультації - форма роботи з батьками, яка передбачає надання фахівцями соціально-психологічної служби допомоги батькам із різних проблем родинного виховання.
6. Педагогічний консилиум - форма спілкування здобувачів освіти, педагогів, фахівців соціально-психологічної служби навчального закладу та батьків, метою якої є цілісне, різнобічне вивчення особистості здобувача освіти, вироблення єдиної

педагогічної позиції; визначення головних напрямів удосконалення виховного процесу зусиллями педагогів, батьків, самого здобувача освіти.

7. Для успішного попередження та протидії насильству треба проводити заняття з навчання навичок ефективного спілкування та мирного розв'язання конфліктів.

8. Проведення моніторингу дотримання положень антибулінгової програми (двічі на рік).

Діяльність щодо запобігання та протидії булінгу (цькуванню) відображається в плані заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню) в закладі освіти. (Додаток 1).

**ПЛАН ЗАХОДІВ,
 СПРЯМОВАНИХ НА ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЮ БУЛІНГУ (ЦЬКУВАННЮ) В
 Державному професійно-технічному навчальному закладі
 "Київське вище професійне училище водного транспорту"
 на 2023-2024 навчальний рік**

№ п/п	Заходи	Виконання	Відповідальний за виконання
1	2	3	4
1	Надання інформації та "Пам'ятки для батьків" щодо правил поведінки в закладі освіти, зокрема в частині уникнення психічних і фізичних факторів, що можуть привести до булінгу	під час проведення батьківських зборів	Класні керівники, майстри виробничого навчання
2	Нагляд за виконанням правил поведінки в закладі освіти, зокрема в частині уникнення психічних і фізичних факторів, що можуть привести до булінгу (контролюється та обмежується педагогічними працівниками училища):	постійно	Класні керівники, завідувачі кабінетами, лабораторіями, майстри виробничого навчання, керівник гуртків
2.1	під час освітнього процесу	за розкладом занять	Викладачі, майстри виробничого навчання
2.2	під час проведення позаурочних заходів	за розкладом проведення	Заступник директора з НВП Серба Д.М., класні керівники, завідувачі кабінетами, лабораторіями, майстри виробничого навчання, керівники гуртків
2.3	під час проведення самопідготовки	в позаурочний час	Завідувачі кабінетами, лабораторіями, майстри виробничого навчання
3	Підготовка наказу «Про запобігання булінгу (цькування) у закладі освіти»	останній тиждень серпня	Заступник директора з НВП Серба Д.М.
4	Організація механізмів звернення та встановлення інформаційної скриньки для повідомлень про випадки булінгу (цькування)	вересень	Практичний психолог, класні керівники, майстри виробничого навчання
5	Проведення виховної години з здобувачами освіти зокрема у частині уникнення психічних і фізичних факторів, що можуть привести до булінгу	на початку кожного семестру	Класні керівники, майстри виробничого навчання груп
6	Проведення інформаційної години з педагогічними працівниками зокрема в частині уникнення психічних і фізичних факторів, що можуть привести до булінгу	на початку кожного семестру	Практичний психолог
7	На постійній основі в холі на інформаційному стенді присутня інформація для звернень з номерами телефонів гарячої лінії (в кожному навчальному корпусі)	постійно	Заступник директора з НВП Серба Д.М.
8	Оновлення розділу щодо профілактики булінгу (цькування) і розміщення нормативних документів на сайті закладу освіти	вересень	Інженер- електронник Ніколенко В.М.
9	Проведення анонімного анкетування із здобувачами освіти, щодо проблем насильства та цькування (булінгу) в молодіжному середовищі	на початку кожного семестру	Заступник директора з НВП Серба Д.М., практичний психолог, класні керівники, майстри виробничого навчання
10	Проведення навчального семінару для педагогічних працівників щодо запобігання булінгу (цькування) та заходи реагування, розробка пам'ятки "Маркери булінгу"	жовтень	Практичний психолог, класні керівники, майстри виробничого навчання
11	Інструктивні наради з питань профілактики булінгу (цькування) з педагогічними працівниками, допоміжним та технічним персоналом.	вересень	Заступник директора з НВП Серба Д.М.

№ п/п	Заходи	Виконання	Відповідальний за виконання
12	Підготовка методичних рекомендацій для педагогів: · з вивчення учнівського колективу; · з розпізнавання ознак насильства різних видів щодо дітей	листопад	Практичний психолог, соціальний педагог Табачний В.В.
13	Години спілкування: із здобувачами освіти: «Що я знаю про булінг?» «Мої права, мої обов'язки» «Світ без насильства» «Кібербулінг. Який він?» «Як протистояти тиску однолітків» «Вирішення конфлікту мирним шляхом» «Права людини у цифровому середовищі» «Протидія насильству в сім'ї»	протягом навчального року	Заступник директора з НВР Серба Д.М., практичний психолог, класні керівники, майстри виробничого навчання
14	Проведення заходів до Всеукраїнської акції «16 днів без насильства»	листопад-грудень	Заступник директора з НВР Серба Д.М., практичний психолог, класні керівники, майстри виробничого навчання
15	Бесіда з класними керівниками, майстрами виробничого навчання за результатами діагностики колективу груп	за результатами кожного семестру	Практичний психолог, класні керівники, майстри виробничого навчання
16	Виступ на загальноучилищних батьківських зборах щодо профілактики булінгу (цькування) в учнівському колективі	листопад	Директор, заступник директора з НВР Серба Д.М.
17	Проведення консультацій психолога з питань взаємин батьків з дітьми	протягом навчального року	Практичний психолог, класні керівники, соціальний педагог, майстри виробничого навчання
18	Консультавання батьків щодо захисту прав та інтересів дітей	1 раз на місяць	Практичний психолог, соціальний педагог Табачний В.В., класні керівники, майстри виробничого навчання
19	Самооцінка закладу освіти за показниками безпеки, комфортності, інклюзивності	2 рази на рік	Адміністрація закладу, колектив закладу
20	Профілактичні заходи щодо попередження булінгу до дня протидії булінгу (4 травня)	02 квітня - 4 травня	Практичний психолог
21	Аналіз інформації за протоколами комісії з розгляду випадків булінгу (цькування) в закладі освіти	за потреби	Заступник директора з НВР Серба Д.М.
22	Проведення моніторингу ефективності виконання плану заходів, спрямованих на запобігання та протидію булінгу (цькуванню), виявлення проблем та вжиття заходів для їх вирішення	один раз на півріччя	Заступник директора з НВР Серба Д.М., практичний психолог, соціальний педагог Табачний В.В.